EUROOPAN HYBRIDIUHKIEN TORJUNNAN OSAAMISKESKUS ASIANTUNTIJALAUSUNTO

HELSINKI 14.9.2023

Eduskunnan Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE KOMISSION EHDOTUKSISTA EUROOPAN NEUVOSTON ASETUKSIKSI (KYBERSOLIDAARISUUSSÄÄNNÖS JA KYBERTURVALLISUUSASETUKSEN MUUTTAMINEN).

Hybridiuhkien torjunnan kannalta voidaan todeta asetusluonnoksen perustelujen vastaavan sitä tilannekuvaa, joka on syntynyt Hybridiosaamiskeskuksen toiminnassa. Meneillään olevassa globaalissa konfliktissa vallitsee pitkäaikaisena uhkana mahdollisuus kybervakoiluun ja joissain tilanteissa laajoihin järjestelmiä lamauttaviin iskuihin. Sekä vakoilun että iskujen taloudelliset ja turvallisuusvaikutukset voivat olla merkittäviä. Tekijöinä saattaa olla valtiollisia toimijoita – tai näiden toimeksiannosta toimivia ei-valtiollisia toimijoita- joiden osaaminen ja resurssit ovat korkealuokkaisia. EU-tason toimia kyberturvallisuuden vahvistamiseksi ja jäsenmaiden tukemiseksi yhteisen tavoitetason saavuttamisessa voi pitää erityisen perusteltuina.

Komissio esittää tämän perusteella tätä kybersolidaarisuussäädöstä solidaarisuuden vahvistamiseksi unionin tasolla, jotta voidaan parantaa kyberturvallisuusuhkien ja -poikkeamien havaitsemista sekä niihin varautumista ja reagoimista seuraavien erityistavoitteiden avulla:

- Vahvistetaan EU:n yhteistä kyberturvallisuusuhkien ja -poikkeamien havaitsemista ja tilannetietoisuutta ja edistetään siten Euroopan teknologista itsemääräämisoikeutta kyberturvallisuuden alalla.
- Vahvistetaan keskeisten toimijoiden varautumista koko EU:n alueella ja solidaarisuutta kehittämällä yhteisiä valmiuksia reagoida merkittäviin tai laajamittaisiin kyberturvallisuuspoikkeamiin, myös tarjoamalla Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan osallistuville kolmansille maille tukea poikkeamiin reagoimista varten.
- Parannetaan unionin häiriönsietokykyä ja edistetään tuloksellista reagointia tarkastelemalla ja arvioimalla merkittäviä tai laajamittaisia poikkeamia sekä hyödyntämällä saatuja kokemuksia ja antamalla tarvittaessa suosituksia.

Nämä tavoitteet saavutetaan seuraavien toimien avulla:

- Otetaan käyttöön yleiseurooppalainen turvaoperaatiokeskusinfrastruktuuri, jäljempänä ’kyberturvallisuuden eurooppalainen suojakilpi’, jotta voidaan kehittää ja tehostaa yhteisiä havaitsemis- ja tilannetietoisuusvalmiuksia.

- Perustetaan kyberhätätilanteiden mekanismi, jolla tuetaan jäsenvaltioita merkittäviin ja laajamittaisiin kyberturvallisuuspoikkeamiin varautumisessa ja reagoimisessa sekä välittömässä palautumisessa niiden jälkeen. Tarjotaan poikkeamiin reagoimista koskevaa tukea myös Euroopan unionin toimielimille, elimille, toimistoille ja virastoille.
- Perustetaan kyberturvallisuuspoikkeamien jälkitarkastelumekanismi, jonka avulla voidaan tarkastella ja arvioida erityisiä merkittäviä tai laajamittaisia poikkeamia.

Nämä tavoitteet ja toimenpiteet ovat yleisellä tasolla tarkasteltuna erittäin perusteltuja. Niiden avulla lienee tarkoitus syventää EU:n yhteisen toiminnan elementtejä siitä, mihin päädytään NIS-2 -direktiivin soveltamisen alettua lokakuussa 2024. Keskeistä aiotussa kehityksessä on EU:n osaamistason ja alan investointien vahvistuminen sekä taakanjako siinä mielessä, että jäsenvaltioiden tukemiseen varataan yhteisiä resursseja.

Tässä lausunnossa ei esitetä huomioita asiaan liittyvistä oikeudellisista tai teknisemmistä tarkasteluista yksityiskohtaisesti. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että EU:n perussopimusten mukaisten lainsäädäntömenettelyjen ja niitä alempien säädösten johdonmukainen soveltaminen on tärkeä periaate. Sen kyseenalaistaminen rapauttaa unionin yhtenäisyyttä ja uskottavuutta ja soveltuu siten hybridivastustajien tavoitteisiin. Lisäksi lainsäädännön samoin kuin sillä luotujen varautumis- ja avunantomekanismien tulisi olla selkeitä. Tämä pätee myös toimivallanjakoon EU:n ja sen jäsenvaltioiden välillä kyberturvallisuutta koskevissa kysymyksissä.

Kyberturvallisuuden eurooppalainen suojakilpi sisältää elementtejä, jotka menevät merkittävästi limittäin vajaa vuosi sitten hyväksytyn NIS-2 -direktiivin kanssa, jonka soveltaminen alkaa vasta vuonna 2024. Suojakilven osana ehdotetaan perustettavaksi lisää toiminnallisia yksiköitä nyt NIS -2 -direktiivissä perustettavien ohelle. Ehdotuksessa käytetään sanamuotona konditionaalia (tulisi perustaa), mikä lienee erikoinen muotoilu asetuksessa. Suojakilpeen näyttää liittyvän myös tiedustelutoimintaan liittyviä jäsenvaltioiden rajat ylittävän tiedonvaihdon tavoitteita. Näiden seikkojen tarkoituksenmukaisuuden sekä EU- ja kansallisen lainsäädännön yhteensopivuuden tarkka punnitseminen on perusteltua.

Hybridiosaamiskeskuksen johtaja
Valtiotieteen tohtori Teija Tiilikainen

Haavoittuvuudet ja resilienssiver-
koston johtaja
Kommodori evp. Jukka Savolainen